

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ביצה

פרק ראשון

סוגיה יא: סיכום סוגיות "ביצה שנולדה יום טוב"

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

© כל הזכויות שמורות למחבר

מהדורה ראשונה ללא הגהה

סוגיה יא: סיכום סוגיות "ביצה שנולדה יום טוב"

***

רקע

סיימנו את החטיבה הראשונה במסכת ביצה, חטיבה העוסקת בדין ביצה, אפרוח ועגל שנולדו ביום טוב, ובדין עצים ופירות שנשרו ביום טוב. דינים אלו תלויים בהלכות הבאות:

א. מוקצה.

ב. הכנה דרבה.

ג. שני מועדים הסמוכים זה לזה - האם יש להם קדושה אחת או שתי קדושות.

בנוסף להלכות אלו עסקנו בשתי סוגיות נוספות, אחת קשורה להלכות אלו, ואחת אינה קשורה. הסוגיה הקשורה: ביצה שספק אם נולדה ביום טוב, והסוגיה שאינה קשורה: קבורת מת ביום טוב.

לחזרה משמעותית ויעילה מומלץ למלא את הטבלה הבאה תוך כדי חזרה. שימו לב רק חלק מהמקרים מפורשים בגמ', את השאר צריך להסיק על פי הבנת הדינים.

עצים הנושרים, פירות הנושרים	עגל	אפרוח	ביצה	
				יום טוב אחר שבת
				שבת אחר יום טוב
				שבת דעלמא
				יום טוב דעלמא
				דינו ביו"ט כשנולד בשבת הסמוכה לו
				דינו ביו"ט שני כשנולד בראשון
				דינו ביו"ט שני של ר"ה כשנולד בראשון

מקורות

- א. גמ' ב.ז: "ביצה שנולדה ביום טוב... האי תומא שחיקא סכנתא לגלויא"
 ב. רמב"ם הל' שביתת יום טוב פ"א הל' יז-כד, פ"ב הל' א-ב
 ג. הסבר הסוגיה [עמ' 1-22]
 ד. שו"ע סי' תצה סע' ד
 סי' תקיג

סיכום הסוגיה

- נסכם את הסוגיות תוך כדי עיון בדין בדין ביצה, אפרוח ועגל הנולדים במועד, ובדין עצים הנושרים במועד. יש לדון בחמישה מצבים שונים לגבי כל אחד מהם:
- א. ביום טוב אחר שבת, ובשבת אחר יום טוב.
 ב. יום טוב דעלמא ושבת דעלמא.
 ג. דינם ביום טוב כשנולדו בשבת הסמוכה לו [הדין ההפוך זהה בביצה, ואינו רלוונטי בשאר המקרים].
 ד. דינם ביום טוב שני כשנולדו ביום טוב ראשון.
 ה. דינם ביום טוב שני של ראש השנה כשנולדו ביום טוב ראשון.

מפורש בגמ' שביצה שנולדה ביום טוב אחר שבת ובשבת אחר יום טוב אסורה מדין "הכנה דרבה". רוב הראשונים סוברים, כפי שמשמע מהגמ' [ג:], שהביצה אסורה מהתורה, הרמב"ם בפירוש המשנה כותב שהביצה אסורה רק מדרבנן.

הראשונים נחלקו האם דין הכנה דרבה הוא חיוב או איסור, זאת אומרת האם הדין מחייב להכין את כל צורכי המועד מיום חול, ולא ממועד שלפניו, או שיש איסור להשתמש במועד לצורך מועד אחר. רש"י ובעל המאור סוברים כהסבר הראשון, הרמב"ן והרשב"א סוברים כהסבר השני. תוס' מביא הסבר אחד כהסבר השני, והסבר אחד שיכול להתפרש כהסבר הראשון. להסברים אלו נפקא מינה למקרים שאינם נידונים בגמ'.

ביצה שנולדה ביום טוב דעלמא ובשבת דעלמא אסורה מדרבנן, גזרה אטו יום טוב אחר שבת.

דין הכנה בדבר הנולד ביום טוב אחר שבת שייך רק בביצה שנגמרת יום לפני לידתה. דין אפרוח ועגל הנולדים ביום טוב אחר שבת, ודין עצים שנשרו ביום טוב אחר שבת, כדינם ביום טוב דעלמא. עגל שנולד ביום טוב דעלמא מותר, שהוא מוכן אגב אמו. אפרוח שנולד ביום טוב דעלמא, רב אוסרו מדין מוקצה, ושמואל ואיתימא ר' יוחנן מתירים אותו הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. עצים הנושרים ביום טוב דעלמא אסורים משום גזרת פירות הנושרים.

בדין ביצה שנולדה בשבת ורוצה לאוכלה ביום טוב שאחריה נחלקו האמוראים, רב אוסרה מדין הכנה, ורבי יוחנן מתירה. רבי יוחנן מתיר או מפני שאין לו דין "הכנה דרבה" או מפני שלדעתו מקרה זה אינו נכלל בדין הכנה, שהרי הביצה נגמרה ביום חול.

תוס' מביא שתי דעות מדוע הביצה אסורה, למרות שהביצה נגמרה ביום חול:

א. לידת הביצה מוגדרת כהכנה, ולכן לידת הביצה בשבת מכינה את הביצה ליום טוב. ניתן להבין שהכנה זו אסורה מהתורה.

ב. כיוון שבשבת אסור לאכול את הביצה, אם נתיר לאוכלה ביום טוב, יוצר מצב שבו שבת מכינה ליום טוב, לפיכך אסור לאכול את הביצה גם ביום טוב. איסור זה מדרבנן, שהרי אכילת הביצה בשבת אסורה רק מדרבנן.

אפרוח שנולד בשבת אסור מדין מוקצה [בנוסף לאיסור שחיטה] ולכן מדין הכנה אסור לשוחטו אף ביום טוב. עגל שנולד בשבת אינו מוקצה, ואסור בשבת רק מפני איסור שחיטה, ולכן הר"ן מתלבט האם יש בו דין הכנה ביום טוב.

עצים הנושרים בשבת אסורים מדין מוקצה, ולכן לפי הדעה השניה בתוס', הם אסורים מדרבנן ביום טוב מדין הכנה. לפי הדעה הראשונה בתוס' ניתן לומר שהעצים אסורים מהתורה, וניתן לומר שהם מותרים, שנשירת עצים אינה מוגדרת כהכנה.

אין דין הכנה בשני ימים טובים של גלויות, ולכן ביצה, אפרוח, עגל ועצים שנולדו או נשרו ביום טוב ראשון מותרים בשני, שיש להם שתי קדושות. ביצה ואפרוח שנולדו ביום טוב ראשון של ראש השנה ועצים שנשרו ביום טוב ראשון של ראש השנה אסורים בשני, כיוון שלשני הימים קדושה אחת. עגל שנולד ביום טוב ראשון של ראש השנה מותר בשני, כיוון שהוא מותר גם בראשון.